

Євангельське служіння та ідоли

Автор: Тімоті Келлер

Переклад українською мовою, Усі права збережено ©2016 Видавництво «Крайнебо»
Львів, Україна
www.kraynebo.com

ВСТУП

Ідолопоклонство є однією з важливих тем, що нас непокоїть. Через Біблію, яка є одним або ж єдиним засобом, можна описати те, що з нами відбувається у різних аспектах: психологічному, інтелектуальному, соціологічному чи культурному. Хоча саме слово *ідолопоклонство* досить рідко зустрічається в Новому Заповіті, ми побачимо, наскільки поширеним у ньому є це поняття. І якщо ідолопоклонство є важливим способом у розумінні того, що з нами відбувається, то пастор, духовний опікун, не може цим нехтувати.

А. Біблійне богослов'я — СТАРИЙ ЗАПОВІТ

Історію Біблії, принаймні, Старий Заповіт, можна розглядати як боротьбу між істинною вірою та ідолопоклонством.

1. На початку — ідолопоклонство

Людина була створена: 1) щоб поклонятися і служити Богу, а потім 2) щоб панувати над усім, що створено в ім'я Бога (Буття 1: 26-28). Натомість, ми “впали в гріх”. І коли Павло називає “падіння” людства гріхом, він, власне, має на увазі ідолопоклонство. Він каже, що ми відмовилися віддати славу Богу (визнати його найважливішим) і замість нього вибрали інше створіння для прославлення. “І славу нетлінного Бога змінили на подобу образу тлінної людини, і птахів, і чотириногих, і гадів... і служили створінню більш, як Творцеві” (Римлян 1:21-25). Словом, ми змінили першовизначений лад. Людина дійшла до того, що почала 1) поклонятися і служити створінню, і тому 2) створіння почало панувати над нею. Сама смерть є основною ознакою цього, бо ми трудимося в поросі, поки, врешті, порошок не покриє нас (Буття 3: 17-19).

2. Закон — проти ідолів

Великий гріх часів Мойсея — створення золотого тільця (Вихід 32). Перші дві найосновніші заповіді з десяти (одна п'ята всього Закону Божого для людства) є проти ідолопоклонства. Перша заповідь є заборонаю поклоніння іншим богам; друга заповідь є заборонаю поклоніння Богам в ідолопоклонницький спосіб, тобто, такому богу, якому ми забажаємо. І після того, як весь Божий закон був даний, як читаємо в книзі Вихід 20-23, він завершувався короткою засторогою не складати “умови з... їхніми богами” (в. 32), бо “це буде пастка тобі” (в. 33). Таким чином, ідолопоклонство містить у собі все, проти чого виступає закон Божий. Як і у Посланні до римлян 1, у книзі Вихід не бачимо жодного “третього” варіанту. Ми будемо

поклонятися або нерукотворному Богові, або створінню (ідолу). Там немає такої можливості – поклонятися нічому. Ми будемо “поклонятися і служити” (Римлян1: 25) чомусь, і всьому, чому ми поклонятимемося, тому й служитимемо, бо поклоніння і служіння завжди нерозривно пов'язані одне з одним. Те, що спонукає нас до дії, корениться в поклонінні, і те, чому ми поклоняємося, спонукає нас до дії. Чому? Ми – “завітні” істоти. Ми входимо в завіт із тим, що найбільше захоплює нашу уяву й серце. Це – “пастка” для нас. Тому кожна людська особистість, кожна людська спільнота і кожна людська думка базується на якомусь основному принципі або повній відданості чомусь.

3. Псалми — молитва проти ідолів

У Псалмах людське поклоніння було спрямоване не тільки на молитву до Бога, а й проти ідолів. Псалом 23: 3-4: “Хто зійде на гору Господню, і хто буде стояти на місці святому Його? У кого чисті руки та щире серце, і хто не нахилив на марноту своєї душі, і хто не присягав на обману...”. З давньоєврейської під словом *kabod*, або слава Божа, у буквальному сенсі розуміється Божа вагомість, Його першорядна важливість. А ідоли – це добрі речі, які отримують більше слави в наших очах, ніж Бог. Тому ми не можемо поклонятися Богові, поки не виявимо й не усунемо ідолів із нашого серця. Ця тема була настільки важливою для Джона Кальвіна в його прагненні відновити біблійне прославлення, що вся його теологія прославлення була названа “війною проти ідолів”.

4. Пророки — полеміка проти ідолів

Ісаї, Єремія і Єзекїль спрямовували багато з написаного проти поклоніння ідолам.

а) По-перше, ідол – це пусте й безсильне ніщо. Ідол є ні чим іншим, як тим, що ми самі собі створили, роботою наших власних рук (Ісаї 2: 8; Єремії 1: 16). Отже, ідол є щось, що ми робимо на нашу подобу. Це, у певному сенсі, поклоніння самому собі, або відображення нашого власного сприйняття (Ісаї 44: 10-13). Ідол не має в собі жодної здатності чи сили (Ісаї 41: 6,7); він рано чи пізно згниє (Ісаї 40: 20).

б) По-друге, (як це не парадоксально) ідол є духовно небезпечною силою, яка висмоктує з вас усі сили. Це потрійний парадокс. Ідоли — безсилі речі, основна ціль яких – тільки відібрати сили. І що більше ви прагнете сили через них, то більше вони позбавляють вас сил.

1) По-перше, ідол призводить до страшної духовної сліпоти серця й розуму (Ісаї 44: 9,18). Ідолопоклонник перебуває в самоомані через павутину брехні (Ісаї 44: 20). Коли ми налаштовуємо “поклоніння” в наших серцях на щось менше, ніж на істинного Бога, створюється “оманливе поле”, яке змушує нас жити в глибокому запереченні істини й реальності. Ми заперечуємо те, наскільки важливим ідол насправді є для нас, і не визнаємо його безсилості. Крім того, ми також заперечуємо той поганий вплив, який ідол має на нас.

2) По-друге, ідол сковує путами рабства. Єремія порівнює наше ставлення до ідолів із любов'ю пристрасно закоханої людини до його або її коханого/ої (Єремії 2: 25). Щойно ми повірили, що щось дійсно зробить нас щасливими, то вже не можемо зупинитися, і мусимо слідувати за нашим божком. Ідоли отруюють наше серце повною залежністю від них (Ісаї 44: 17); вони повністю захоплюють наші серця (Єзекіїля 14: 1-5).

Підсумок: Як бачимо, Старий Завіт пронизаний темою ідолопоклонства. Бог є Цар, але ми, у спробі зберегти контроль і владу, почали служити й поклонятись створінню. Воно, своєю чергою, створило царство п'єтми, яке засліплює й поневолює. Пророки обіцяють, що одного дня Цар повернеться і звільнить нас. Але ми ж не можемо читати Новий Заповіт через призму ідолопоклонства, чи не так? Там ця тема рідко згадується. І до того ж, ідолопоклонство взагалі не стосується нас сьогодні, правда?

Б. Біблійне Богослов'я — НОВИЙ ЗАПОВІТ

Загальноприйнято вважати, що ідолопоклонство є, переважно, явищем Старого Завіту, але при детальнішому аналізі розуміємо, що це не так. Кілька уривків підводять до того, що автори Нового Заповіту також звертали увагу на поширену проблему людського ідолопоклонства.

1 Івана 5:21

Останній вірш 1 Івана застерігає: “Дітоньки, бережіться від ідолів!” До того часу Іван жодного разу не згадував про ідолопоклонство у своєму посланні. Тож можемо дійти одного з двох висновків. Перший: або він в останньому реченні намагається перевести тему в інше русло (можливо, запізнілою думкою, але далі не продовжує і не пояснює її значення взагалі)! Другий: або ж він підсумовує все, про що говорив у посланні про життя у світлі (святості), любові і правди. Я вважаю, що останній варіант є прийнятнішим і має дуже важливий підтекст. Іван в одному короткому реченні негативно описав усе те, про що позитивно писав до того у своєму посланні. Це означає, що єдиний спосіб щоб бути у святості, любові та правді – стерегтися ідолів. Ці поняття взаємовиключають одне одного. Будь-яка неспроможність бути у святості несе в собі якусь форму ідолопоклонства.

Галатів 4:8-9

У цих двох віршах Павло нагадує Галатам про те, як вони колись “служили тим, що з істоти богами вони не були. А тепер, як пізнали ви Бога, чи краще як Бог вас пізнав, як вертаєтесь знов до слабих та вбогих стихій, яким хочете знов, як давніше, служити?” Я знаю, що існують певні суперечності щодо значення слова *stoichea* (“стихії світу” з Галатів 4:3) і не деталізувати їх тут. Але можна з упевненістю припустити, що Павло говорить: не повертайтеся до ідолопоклонства. Але заждіть! Галати, можливо, колись і були ідолопоклонниками в сенсі поклоніння фігурам із металу й дерева. Але справжня небезпека

для Галатів полягала в слуханні тих, хто наказував їм дотримуватись обрізання й намагався схилити їх до біблійного моралізму, затуманюючи розуміння виправдання від віри. Тож чому Павло називає це поверненням до ідолопоклонства? Підтекст тут знову ж таки дуже важливий. Якщо ви вірите, що виправдані чимсь іншим, окрім Христа – ви впадаєте в ідолопоклонство.

Якщо ви поклоняєтеся статуї або прагнете заслужити вічне життя, сумлінно дотримуючись біблійної моралі – це означає, що ви покладаєте надію на щось іще, окрім Бога, і це ще щось поневолить вас.

1. Ідолопоклонство є в корені всякого гріха, фактично це – єдиний спосіб зрозуміти гріх.

Галатів 4: 8-9 проливає світло на класичний уривок із Послання до Римлян 1: 18-25. Цей розгорнутий уривок про ідолопоклонство часто розглядається як звертання до язичницьких народів, але, натомість, ми повинні сприймати його як аналіз того, чим є гріх і як він діє.

- 21-й вірш пояснює, що причиною того, що ми створюємо собі ідолів, є наше бажання керувати власним життям, при тому знаючи, що ми всім завдячуємо Богові. “Бо, пізнавши Бога, не прославляли Його, як Бога, і не дякували...”
- 25-й вірш показує нам стратегію як ми керуємо своїм життям – приймаємо все створіння, звертаємо наші серця на нього, будуємо своє життя навколо нього.
- Маючи потребу поклонятися чомусь через те, як ми створені, ми не можемо усунути Бога, водночас не створивши собі Бого-замінників.
- 21-й і 25-й вірші говорять нам про два наслідки ідолопоклонства: (1) омана – “зникчменіли своїми думками, і запаморочилось нерозумне їхнє серце” і (2) рабство – “честь віддавали, і служили створінню”. Усьому, чому поклоняєтеся, ви будете служити.

Ніхто не досягнув цього краще за Мартина Лютера, який чудово пов'язує Старий Заповіт і Новий Заповіт у своєму викладі Десяти Заповідей. Лютер побачив, що старозавітний закон проти ідолів і новозавітне поняття виправдання вірою є, за своєю суттю, тим самим. Він сказав, що Десять Заповідей починаються двома заповідями проти ідолопоклонства. Далі йдуть заповіді від третьої до десятої. Чому такий порядок? Це пояснюється тим, що основна проблема в порушенні закону завжди полягає в ідолопоклонстві. **Іншими словами, ми ніколи не порушуємо Заповідей від третьої до десятої, перед тим не порушивши перших двох.** Але чому так? Лютер розумів, що в першій заповіді насправді йдеться про виправдання вірою; не вірити у виправдання вірою – це ідолопоклонство, яке є коренем усього, неприємного Богові.

“Всі ті, хто не довіряє Богу в усі часи й у всіх своїх ділах чи стражданнях, житті чи смерті, не вірить у Його милість, благодать і прихильність, але шукає Його милості в інших речах або в самому собі, не дотримується [Першої] Заповіді, і чинить справжнє

ідолопоклонство, навіть якщо дотримується всіх інших заповідей, а також молитви, послуху, терпеливості й чистоти всіх святих, разом узятих. Де немає головного, там усе інше є просто обманом, шоу й удаванням – без жодної користі... Якщо ми сумніваємося або не віримо, що Бог милостивий до нас і задоволений нами, або ж якщо ми самовпевнено намагаємося догодити Йому тільки через і після наших вчинків, тоді все це чистий обман – ззовні шанування Бога, але всередині шанування себе, як фальшивого спасителя” (Частина X. XI) Витяги з Трактату про Добрі Діла (1520) Мартіна Лютера.

Тут Лютер каже, що нездатність повірити, що Бог приймає нас повністю в Христі, і шукати чогось іншого для нашого спасіння, є нездатністю дотримуватися першої Заповіді, а саме: не мати жодних інших богів, окрім Нього. Намагатися отримати своє спасіння через діла праведності є порушенням першої заповіді. Потім він каже, що ми не можемо по-справжньому дотримуватись інших заповідей, не дотримавшись першої – проти ідолопоклонства й діл праведності. У такий спосіб, будь-який гріх – це гріх відкидання спасіння через Христа й потіха в самоспасінні.

Підсумок: Біблія не вважає ідолопоклонство одним гріхом серед багатьох (чи дуже рідкісним гріхом, який трапляється тільки серед первісних народів). Радше, ідолопоклонство є заміною істинної, повної віри в Живого Бога. Усі наші невдалі спроби повністю довіряти Богу та жити праведно зумовлені ідолопоклонством – чимось, що є важливішим за Бога. Гріх завжди має в собі якусь причину. Коренем наших гріхів є ідолопоклонницькі бажання.

2. Ідолопоклонство є в глибині кожного серця — це єдиний спосіб зрозуміти мотивацію.

Є ще одне слово, яке дуже часто зустрічається в Новому Завіті й тісно пов'язане з ідеєю ідолопоклонства. Зрозумівши це, ми зможемо побачити ще глибший зв'язок між новозавітним поняттям серця та ідолопоклонством.

*“Коли “ідолопоклонство” в Старому Заповіті є узагальненим словом нашого відступлення від Бога, то “хіть” [нестримані бажання], **epithumia** є узагальненим словом такого ж самого відступлення в Новому Заповіті. (Див. звертання Павла, Петра, Івана та Якова в Галатів 5: 16; Ефесян 2: 3, 4:22; І Петра 2: 11, 4: 2, І Івана 2:16; Якова 1: 14, де слово **epithumia** виступає узагальненням того, що з нами відбувається). Десята заповідь [проти “пожадань”, що є ідолопоклонством, непомірне прагнення чогось] ... також ... робить гріх “психодинамічним” процесом. Він наскрізь показує жадібну і вимогливу природу людського серця, яку Павло описує в Римлян 7... Новий Заповіт об'єднує суть ідолопоклонства та суть нестримних, панівних бажань... бо «похіть», «вимагання», «прагнення» й «жадоба» і є “ідолопоклонством” (Ефесян 5: 5 і Колосян 3: 5)” - Дейвід Поулісон, Ідоли Серця і Ярмарок Марнославства.*

Автор тут пояснює яким чином ідолопоклонство спонукає нас до непослуху і гріха. Він каже, що

якщо ми не будемо вірити в Євангеліє й очікувати від Господа нашого спасіння, то шукатимемо собі ідолів, а ідолопоклонство завжди спричиняє “надмірні бажання.” Наприклад, якщо ми вважаємо, що наше життя є важливим тільки тоді, коли багато заробляємо, то потрапляємо в полон надмірних бажань, сильного прагнення досягти успіху в роботі.

Саме тому ми можемо сказати, що в основі порушення будь-якої Заповіді криється недотримання першої. Кожен гріх корениться в нестримному прагненні чогось, що виникає, коли шукаємо нашої праведності чи спасіння в ідолі, а не в Христі. Тому в гріху ми завжди “забуваємо” те, що Господь зробив для нас у Христі, керуючись натомість якимсь ідолом.

Це також пояснює те, чому слово *epithumia* (що в перекладі означає ідолопоклонницькі, нестримні бажання) з’являється в Новому Завіті, де йдеться про якості християнського характеру, такі, як “плід Духа” (див. Галатів 5: 22). Звісно, можна по-фарисейськи або поверхнево дотримуватись закону Божого ділами праведності. Це дотримання правил, але з хибними мотивами і з поганими намірами серця.

“Твердження, що ця виправдовуюча віра сприяє тому, що людина не дбає про те, щоби жити побожним і святим життям, не відповідає істині, бо, навпаки, без неї ніхто не звершив би що-небудь заради любові до Бога, а лише із самолюбства чи страху перед осудженням.” Голландське віровизнання, ст. 24

У Голландському віровизнанні йдеться про те, що, якщо ми не увіруємо в Євангеліє, то у всьому, що будемо робити, у послуху чи непослуху, нами керуватиме гордість (“самолюбство”) або страх (“осудження”). Ми, може, і слухатимемося Бога, але тільки, щоб маніпулювати Ним, отримувати благословення від Нього через наші добрі діла. Ми не будемо слухатися Його просто через захоплення тим, Ким Він є. Тому, окрім “вдячної згадки” про Євангелія, усі добрі діла робляться з гріховних мотивів. Простими моральними зусиллями можна вгамувати серце, але не змінити його на подобу Христа. Моральні зусилля тільки так-сяк прикривають те зло, що є в серці, задля моральної поведінки, керованої егоїстичними інтересами. Це всього лише питання часу, перш ніж ця тонка крига скресне.

Підсумок: З усього вищесказаного випливає, що ідолопоклонство завжди є причиною того, що ми робимо щось неправильно. Чому ми інколи кажемо неправду, не любимо, не дотримуємося обіцянок чи не живемо безкорисливо? Зазвичай відповіддю є: “тому, що ми слабкі і грішні,” але справжня відповідь завжди криється в тому, що є ще щось, окрім Ісуса Христа, чого ви дуже прагнете, щоби бути щасливими, щось важливіше для вашого серця, ніж Бог, щось, що вводить в оману й поневолює серце через нестримні бажання. Отож, ключ до змін (і навіть саморозуміння) завжди лежить у визначенні ідолів серця.

3. Ідолопоклонство є в корені будь-якої невіри і, певною мірою, у корені кожної культури.

Ідоли є основою не тільки особистих гріхів і проблем, а також соціальних і культурних прогріхів. Коли людина створює і служить ідолу, то він спотворює психіку й породжує проблеми; коли сім'я, група або країна створює і служить ідолу, це призводить до соціальних та культурних проблем.

У посланні до Ефесян і Колосян апостол Павло говорить про “сили”, які іноді ніби є демонами, але іноді це сили, які ми можемо змінювати й перетворювати. Довкола ми бачимо, як часом добрі справи, уряд, бізнес/капітал, прагнення до мудрості та знань, стають ідолами і підпадають під деструктивну (“демонічну”) владу. Книга Об'явлення, зокрема, показує, як держава, позитивно описана в Римлян 13, може стати втіленням зла.

Інтелектуальні й культурні ідоли виникають не тільки від невіри в Бога, а й від нехтування основних правд Євангелія. Відкидаючи правду, що всі наші проблеми походять із зіпсованого серця, ми компенсуємо її “демонізацією” певних створених речей, а також ідеалізацією інших. Так, романтизм демонізував культуру й ідеалізував природу. Марксизм демонізував багатих та ідеалізував економічні й соціальні фактори. Згідно з марксизмом, якби ми вміли оперувати цими факторами належним чином, то соціальні проблеми зникли б.

Нижче наведено список деяких із найочевидніших соціально-культурних ідолів. (Будь ласка, пам'ятайте, що написане нижче є великим узагальненням. Є багато різних форм соціалізму й капіталізму. Нариклад, ті, які були досить поміркованими і виваженими щодо згаданої теми. Суть полягає в тому, щоби показати: більшість “ідеологій” є ідолопоклонством. Деяка інформація тут збігається. Перші три є економіко-політичними ідеологіями; останні дві – інтелектуально-філософськими).

а) У фашизмі ідолом є одна конкретна раса, національність чи культура. Він проявляється тоді, коли культура вчить людей думати: “Я підходжу, тому що я з _____ раси, яка є набагато кращою, ніж _____ раса (и).” Тісно пов'язаним із фашизмом є ідол мілітаризму і фізичної сили задля насильства. Християнство не є культурно релятивістським, ані імперіалістичним. Християнство визнає, що не всі культури мають однакове значення, але всі культури глибоко заплямовані гріхом і підпадають під суд Божий.

б) Соціалізм створює собі ідола з держави. Він проявляється, коли культура вчить, що, по суті, наші основні проблеми – це проблеми соціальні, а не духовні чи моральні. Цей світогляд надто або виключно опирається на рішення влади реорганізовувати суспільство. Християнство передбачає, що наші проблеми коріняться в гріху, який впливає як на соціальні стосунки, так і на окремі серця, і не створює ідола ані з уряду, ані з жодних особистих ініціатив.

в) Капіталізм створює ідола з ринку. Коли суспільство починає вірити, що більшість або всі

наші проблеми можна вирішити шляхом вільної ринкової конкуренції, то це штовхає людей до “поклоніння” успіху, особистій свободі та “всемогутній людині”. Сьогодні навіть прихильники вільного ринку визнають, що “культурні суперечності капіталізму”, а саме, користь і споживацтво підривають цінності особистості та її відповідальність.

г) Релятивізм створює ідола з власного сумління і внутрішніх почуттів. Коли суспільство вчить людей, що “ви самі можете визначати, що для вас є правильним чи неправильним, при тому не зазіхаючи на свободу іншого мати такий самий вибір” тоді, згідно з цим вченням, будь-який “вибір” має абсолютну цінність, а почуттям надається найважливіше значення.

д) Емпіризм створює собі ідола з природи й наукових досліджень. Він беззаперечно стверджує, що абсолютно все має природне, наукове пояснення. У такий спосіб, згідно з емпіризмом, наука має відповіді на всі питання і може все пояснити.

е) Плюралізм може зробити ідола з уряду також. Уряд “нейтральний” стосовно релігії та вважає істину “відносним” поняттям. Проте це означає, що жодна релігія чи віра не мають права ставити під сумнів урядові дії.

“Відколи прагнення досягти законної мети стало ідолопоклонством чи ідеологією? Ідеологія виникає в той момент, коли результат виправдовує всі засоби... У такий спосіб, мета суспільства досягти матеріального достатку стає ідолом (ідеологія матеріалізму), коли ми використовуємо його, щоби виправдати винищення природного середовища чи використання людей або класів людей. Мета суспільства досягти воєнної безпеки стає ідолом (ідеологія мілітаризму), коли ми використовуємо її, щоби виправдати обмеження прав на свободу слова та судового процесу, або зневажання етнічної меншини”. — Боб Гудцвард, Ідоли Нашого Часу

Але в той час, як сутність ідолів полягає в отриманні сили/влади через силу й дію, то до Бога, Біблії ми можемо звернутися тільки через покаяння — визнання своєї безсилості. Тоді, як ідолопоклонство — це спроба маніпулювати Богом, щоб здобути владу і безпеку/спасіння для себе або своїх близьких, Євангеліє говорить, що ми спасенні лише благодаттю, тому ми віддаємо себе з вдячністю й любов'ю на добровільну, жертвовну службу іншим. Так ми стаємо служителями в Божому царстві, повному справедливості й милосердя до всіх страждаючих. Євангеліє кладе край ідеологіям.

Підсумок: Коренем усіх проблем (особистих або соціальних), а також нехристиянських філософій та ідеологій, є піднесення створіння до рівня поклоніння і визнання його суддею істини і значення.

“Ідолопоклонство — головний злочин роду людського, найбільше прогрішення світу, єдина

причина Страшного суду. Хоча кожен окремий гріх має свої особливості й підпадає під суд під своїм власним ім'ям, всі гріхи мають загальну назву – ідолопоклонство... Наприклад, усі види вбивства й перелюбу є ідолопоклонством, бо вони виникають з любові до чогось, більшої, ніж любові до Бога, і передусім, все ідолопоклонство є вбивством, бо кривдить Бога, і все ідолопоклонство також є перелюбом, бо є невірністю Богу. Таким чином бачимо, що в ідолопоклонстві виявляються всі злочини, і у всіх злочинах криється ідолопоклонство.” — Тертуліан, Про Ідолопоклонство, Глава I.

“При уважному прочитанні Старого й Нового Заповітів бачимо, що ідолопоклонство не є поверхневою, неотесаною картинкою ідолівської скульптури в якійсь далекій країні, яка вимальовується в нашій свідомості. Як основне поняття, яке описує невіру, ідея дуже складна й поєднує в собі складності мотивації в індивідуальній психології, соціальне середовище, а також невидимий світ. Ідоли є не тільки на язичницьких вівтарях, але й у добре освічених людських серцях і умах (Єзекіїля 14). Апостол пов'язує динаміку людської жадібності, хімі, жадоби й заздрості з ідолопоклонством (Ефесян 5: 5; Колосян 3: 5). Біблія не дозволяє нам відсувати ідолопоклонство на задній план ... воно постійно перед очима” — Р. Кійз, “Фабрика Ідолів” із Немає Бога, крім Бога.

В. Склад ідолів

1. Структура ідолів

а) Ідоли формуються в систему.

Яким чином ідоли формуються всередині нас? Звідки у нас з'являються певні ідоли?

Світ, плоть і диявол (1 Івана 2: 16-17) нерозривно пов'язані між собою в їхньому впливі на створення в нас ідолів. По-перше, наша **“плоть”**, наше гріховне серце, за своєю природою є **“фабрикою ідолів”** (як висловився Кальвін). По-друге, **“світ”**, наше соціальне середовище, заманує нас до різних ідолів через моделі та приклади, а іноді і прямими закликами. Ідоли нашої сім'ї, ідоли нашої культури, ідоли нашого суспільства формують нас незалежно, чи ми приймаємо їх, чи відкидаємо. По-третє, **“диявол”** працює в нас, викликаючи та розпалюючи бажання, які сковують нас ідолопоклонницькими кайданами. Упустивши хоча б один із трьох аспектів, ми зведемо прояви поведінки до фраз штибу **“Джонні погано себе поводить”** або **“Джонні використовують”** чи **“Джонні хворий”**. Але всі ці підходи виглядають дуже простими порівняно з тим, про що говорить Біблія. Жоден з проявів нашої поведінки не є *просто* результатом: тільки нашої природи, нашого оточення або нашого вільного вибору. Біблія не є есенціалістською (**“він таким народився, це безнадійно”**), біхевіористською (**“він є жертвою того, що вони з ним зробили, це безнадійно”**) чи екзистенціалістською (**“це питання його вибору; він**

може бути тим, ким він хоче”).

“Як ми можемо поєднати такі три речі? По-перше, люди несуть відповідальність за свої гріхи... По-друге, люди з різними проблемами походять із сімей або субкультур, де інші люди навколо них також мають проблеми. Ми потерпаємо й розгублюємося від чужих руйнівних думок, бажань, страхів, цінностей, почуттів і дій... Мої проблеми є часто взаємопов’язані й переплетені з вашими проблемами... По-третє, поведінка мотивується складними моделями думок, бажань, страхів, поглядів на світ тощо, про які людина може взагалі не здогадуватись. У який спосіб ми несемо відповідальність за нашу поведінку, якщо є соціально залежними, а також особами, чиє єство є водночас викривленим і складним?

Соціальна та поведінкова науки не враховують цього... Людська мотивація ніколи не буває тільки психологічною [визначається передусім моїми почуттями] або психосоціальною [визначається передусім моїм середовищем] чи психо-соціально-соматичною [визначається передусім моїм біологічним генетичним кодом]. Людська мотивація завжди має стосунок із духовним/Богом [нами керує насамперед те, чому ми поклоняємося]. Як бачимо, біблійний погляд може об’єднати, здавалося б, суперечливі елементи й пояснити поведінку.” – Дейвід Поулісон, Ідоли Серця і Ярмарок Марнославства.

Тому через ідолопоклонство можна зрозуміти дуже складні, патологічні моделі в особистому житті і взаєминах з іншими.

“Те, що часто називають “співзалежністю”, є точніше випадками “спів-ідолопоклонства.” Типові ідоли в людей часто підсилюють один одного і формуються дивним чином в [одну, велику] систему ідолів, створюючи надзвичайно деструктивний кругообіг зворотної реакції. Класична ситуація з чоловіком алкоголіком і дружиною, яка намагається врятувати його. Вони обоє – раби системи ідолів, компоненти якої доповнюють один одного дуже добре: [1.] Ідолом у чоловіка... може бути вживання алкоголю, щоби [а] служити ідолу втечі від болю і розчарування в житті, або [б] щоби служити ідолу саморозпинання, як способу зарадити своїм періодичним почуттям провини й каяття... [2.] Ідолами в дружини... під прикриттям поведінки рятівника, [а] служити ідолу власної самооцінки, будучи мучеником-рятівником своєї сім’ї або [б] щоби служити ідолу безпеки, маючи любов чоловіка і його залежність від неї.

Кожен із їхніх ідолів (і відповідні поведінка, думки та емоції) є “логічним” у своїй системі ідолів... Ідоли викривляють розуміння особистості Бога і його характеру... (Суддя, Спаситель, Джерело благословень, Той, хто взяв на себе наш гріх, Той, кому можемо довіряти). Кожен ідол в системі “дає обіцянки” й “дає попередження.” Служіння ідолу призводить у результаті до страждань і звинувачень, адже ідоли обманюють і

вбивають. Їх постійно нашіптує той, хто був брехуном і вбивцею від самого початку.

Література про співзалежність часто проникливо описує зразки дисфункціональних ідолів, які стають прокляттям і поневоленням для людей (наприклад, вищезгадані рятівник чи затятий п'яниця). І рішенням [в цій же літературі] є запропонувати інші, можливо, ефективніші ідоли, аніж Христа... Самооцінка... визнання й любов від близьких, [кращі посади й кар'єра] створюють вдалі варіанти ідолів під назвами "страх перед людиною" й "надія на людину". Дисфункціональні ідоли справді можуть "діяти" і "благословляти" тимчасово щасливим життям (Псалом 73)... але вони не викорінюють самої системи ідолів..." — Дейвід Паулісон, Ідоли Серця і Ярмарок Марнославлення.

"Ідол спочатку виникає як засіб влади, що дає нам змогу тримати контроль, але з часом беручи над нами гору, починає контролювати нас." — Річард Кіз, "Фабрика Ідолів" із Немає Бога, окрім Бога

б) Ідоли вимірюються категоріями "близький" і "далекий".

1) *"Далекі ідоли"*, як-от влада, схвалення, комфорт і контроль є більш базовими і нечіткими. Вони перебувають в корені вашого життя, "далеко" від поверхні. Вони керують вашою мотивацією. Вони можуть працювати через багатьох "близьких ідолів". Їх можна побороти головню каяттям та радістю.

2) *"Близькі ідоли"* є конкретнішими об'єктами й суб'єктами, як-от ваш чоловік/дружина чи ваша кар'єра. Такі речі як ваш бізнес, ваше служіння, ваша музика є дуже добрими речами, які вам потрібно очищати від далеких ідолів, що їх використовують. Це означає, що ті речі часто (зазвичай) можуть залишатися у вашому житті, якщо їх "поставити на своє місце." Це те, що мав на увазі Августин, коли говорив про "правильний порядок усього, що ми любимо".

Тож як нам це зробити? По суті, вам не потрібно менше любити близького ідола, а радше більше любити й радіти в Бозі, ніж ідолів, так щоби ви не намагалися "заробити своє спасіння" через нього. Тому важливо найбільше працювати над вашими далекими ідолами, або ж ви відчуєте, що ваші близькі ідоли якісь заплямовані самі по собі.

Поставте під сумнів ваші мотиви, особливо, коли будете почуватися розчарованим, наляканим чи спустошеним через ваших "близьких ідолів". Запитайте себе: "Чому я засмучений/а?" Далекі ідоли породжують у нас почуття страху чи боязкості через близьких ідолів. Часто, після того, як ми стаємо християнами (або після того, як ми серйозно починаємо ставитися до нашої християнської віри), у нас настає період "дезорієнтації", а то й навіть спад у діяльності, бо ми втрачаємо наші старі ідолівські мотиви і вчимося поступово провадити наше служіння, сімейне життя і працю на Божу славу. І це надзвичайно важливий перехідний період. Джонатан Едвардс

наголошував, що, лише позбувшись далеких ідолів у нашій діяльності, ми насправді починаємо працювати. Правдивою чеснотою є любити музику такою, якою вона є, чи свого чоловіка таким, яким він є. І ви можете це робити в євангельській істині, бо тепер ви любите Бога просто через те, ким Він є, а не тільки, щоб отримати спасіння чи винагороду від Нього. Так діє повнота благодаті. Не знаючи євангельської істини, ви будете виконувати свою роботу не заради самої роботи, а “щоб отримати статус” або “показати себе”.

Підсумок: Гріху не можна протистояти тільки на вольовому рівні лише силою волі, проте, з іншого боку, ми не є безпорадними жертвами. Гріх передусім має бути викорінений на мотиваційному рівні шляхом застосування євангельської істини. Ми мусимо визначити чи є щось, чому ми поклоняємося, як нашому спасителю через діла праведності, відмовляючись від Євангелія благодаті та спасіння через Христа. Тоді ми повинні покаятися й замінити ідола любов'ю і радістю у Христі, одночасно змінюючи нашу поведінку.

в) Ідоли вводять нас в оману.

Як ми вже побачили, ідоли породжують низку переконань і неправдивих визначень успіху, невдачі, щастя, суму і вартості.

“Ваші ідоли створюють визначення добра і зла, які є абсолютно протилежними до Божих визначень. Вони породжують неправдиву систему переконань. Фальшиві божки створюють фальшиві закони, фальшиві визначення честі й ганьби. Ідоли обіцяють благословення і прокляття для тих, хто успішно слідує чи не слідує за ними. Якщо я можу _____, тоді моє життя буде чогось варте.”

Дуже важливо збагнути цей момент. Є різниця між виправданим смутком і ідольським, непотішним смутком, який насправді є “прокляттям” ідола. Він ніби промовляє: “Якщо у вас немає мене, тоді у вас немає нічого, що може вас задовільнити!” Є випрадане почуття провини й непоправне почуття провини. Коли люди кажуть: “Я знаю, що Бог прощає мені, але я не можу пробачити собі”, це означає, що вони піддались ідолу, чийі стандарти відрізняються від Божих стандартів, і чийє схвалення для них є важливішим, ніж Боже.

д) Ідоли можуть процвітати в релігійному середовищі.

Часто можна позбутися “близьких ідолів” сексу чи грошей і стати частиною церкви, але при цьому служити “далеким ідолам”, як і раніше прикриваючись зовнішньою праведністю, а не праведністю від Ісуса Христа. Цілком можливо служити ідолу схвалення, влади або контролю в релігійних формах. Старший брат, у Євангелії від Луки (15-й розділ), прагнув влади та контролю через послух батькові, а молодший брат намагався здобути їх непослухом. Відсутність чіткого “близького ідола” (як-от повії) у житті старшого брата маскувала те, що насправді було у нього всередині.

2. Деконструкція ідолів

а) “Моралізаторський” підхід.

Дуже типовий підхід до особистих змін серед православних і консервативних християн можна ще влучно назвати “моралізаторським”.

Базовий аналіз: **Ваша проблема полягає в тому, що ви щось робите неправильно.**

Покайтеся! Цей підхід робить акцент на поведінці, але цього недостатньо. Ми мусимо з'ясувати причину нашої поведінки. Чому я хочу чинити зло? Які непомірні бажання спонукають мене до цього? Які ідоли й неправдиві переконання стоять за цим? Просто сказати людині (або собі) “покаятися і змінити свою поведінку” замало, оскільки відсутність самоконтролю виходить із переконання “навіть, якщо ви живете згідно з моральними нормами, але не маєте *цього*, то ви – невдаха.” Ви мусите змінити це переконання через покаяння в одному гріху, якомусь певному виді ідолопоклонства.

б) “Психологізаційний” підхід.

Дуже типовий підхід до особистих змін серед ліберальніших релігійних груп найкраще можна назвати “психологізаційним” підходом.

Базовий аналіз: **Ваша проблема в тому, що ви не бачите, що Бог любить вас таким, яким ви є. Радійте!** Цей підхід зосереджується на почуттях, які, ніби, “глибші”, ніж поведінка, але він також не достатньо глибокий. Ми повинні також з'ясувати причину наших почуттів.

Чому мене переполюють такі сильні почуття відчаю (страху чи гніву), коли щось відбувається? Які бажання не задовольняються? Які ідоли й неправдиві переконання стоять за ними? Просто сказати людині (або собі): “Бог любить тебе — радій!” замало, оскільки всяке нещастя виходить з переконання “навіть якщо Бог любить вас, але у вас немає *цього*, то ви – невдаха.” Ви повинні змінити це переконання через покаяння в одному гріху, якомусь певному виді ідолопоклонства.

в) “Євангельський” підхід.

Базовий аналіз: **Ваша проблема полягає в тому, що ви шукаєте ще щось, окрім Христа, для власного щастя. Покайтеся й радійте!** Цей підхід переконує людину в справжньому

гріху, прикритому іншими гріхами й поганими почуттями. Наша проблема полягає в тому, що ми піддалися владі ідолів. Кожна система ідолів є сукупністю наших праведних діл задля спасіння, і, у такий спосіб, вона тримає нас “під законом”. Павло говорить нам, що рабство гріха пропадає, коли ми виходимо з-під закону й починаємо вірити в Євангеліє Христа-Спасителя. Лише тоді, коли ми зрозуміємо по-новому, що ми праведні у Христі, зникає сила ідола над нами. *Бо хай гріх не панує над вами, ви бо не під Законом, а під благодаттю.*

(Рим. 6: 14) Ви будете “під благодаттю” і вільними від контролюючих впливів ідолів тоді, коли ви (1) покаєлися у ваших ідолах і (2) знайшли спокій і радість у спасенній дії й любові Христа.

“Якщо ми правильно зрозуміємо взаємостосунки між ... поведінкою, облудними внутрішніми мотивами, і потужними зовнішніми силами, тоді... те, що колись було “сухою доктриною”, наповниться приємністю, надією, втіхою й життям. Люди побачать, що Євангеліє – набагато більше, ніж квиток до неба й механічне прощення за часто повторювані гріхи...

1) “Психологізаційний підхід” говорить: “Ви відчуваєтеся погано й дієте неправильно, бо ваші потреби не задовольняються, тому, що ваша сім'я не задовільняє їх” ... потім він говорить: “Бог приймає вас такими, якими ви є” ... Однак, це не біблійне Євангеліє... Такий підхід просто заспокоює нещасну душу, не діючи на джерело болю.

2) У “Моралізаторському підході” прощення Христа покриває гріхи поведінки. Рішення тут, здебільшого, полягає в спробі розібратися з мотивами поведінки “одноразовим прибиранням”. Тут немає розуміння терпеливого процесу внутрішнього оновлення... , щоденного відречення від неправдивих божків, яких ми собі створюємо.” Дейвід Паулсон, Ідоли Серця і Ярмарок Марнославства.

“Віра, яка... здатна розігрітися біля вогню Божої любові, замість викрадати любов і самоприйняття з інших джерел, є насправді основою святості ... У колах, які поєднують популярну психологію з християнством, сьогодні часто говориться, що ми мусимо полюбити себе перш, ніж зможемо полюбити інших... Але жодній людині-реалісту не дається легко любити або пробачити себе, і тому її самоприйняття має ґрунтуватися на розумінні того, що Бог приймає її в Христі. У певному сенсі найсильніша любов до себе, яку ми можемо мати... є лише дзеркальним відображенням справжнього переконання в тому, що Бог любить нас. Моралізм, у формі звинувачень чи “гарячих промов”, може в кінцевому результаті тільки викликати усвідомлення гріха та провини або фальшивих чеснот на основі сили волі... Ми всі так чи інакше схилиємося до думки, що ми виправдані нашим рівнем святості і коли приймаємо цю думку, вона неминуче зосереджує нашу увагу не до Христа, а на стан власного послуху. Ми починаємо кожен день із впевненості в собі, не перебуваючи в прихильній любові Бога й жертві Христа, але опираючись на тимчасові почуття або останні досягнення в нашому християнському житті. Позаяк ці аргументи не заспокоюють людського сумління, ми неминуче впадаємо в зневіру і апатію або в самовдоволення [форма ідолопоклонства], що породжує штучне відчуття миру... – Річард Лавлейс, Динаміка Духовного Життя

Г. Пасторські методи щодо ідолів

1. Визначення ваших ідолів

а) Визначення ідолів за допомогою “проблемних емоцій”.

1) Кожна особа живе відповідно до цінностей, які є важливими для неї, щоби прожити достойне життя. Цінністю може бути будь-що добре у світі: ідея, взаємини, предмет або особа, якою людина цікавиться та має для неї істотне значення...

2) Ці цінності конкурують між собою... У певний час людина схильна вибрати собі якусь основну цінність, за якою оцінюються інші цінності... і [яка] має перевагу над ними.

3) Коли ця основна цінність лягає в основу життя і вважається вирішальним мірилом важливості будь-чого для людини, тоді у такий спосіб людина автоматично створює собі ... божка... Яким є те, без чого людина не може щасливо жити. (Щось повинне бути досить важливим, щоби йому поклонялися, як богу ... Якби моя дочка не була для мене джерелом надзвичайної любові й радості, вона не стала б для мене потенційним божком, але я не можу стримати себе від невимовної любові до неї... понад усе).

Занепокоєння [Ідолопоклонство й майбутнє]4) Занепокоєння невротично може перерости до такого рівня, коли я починаю боготворити свої основні цінності... Припустимо, що моїм божком є секс, моє фізичне здоров'я чи демократична партія. Коли будь-чому з цього загрожує якась небезпека, я відчуваю спустошення до глибини душі.

Почуття провини/Розчарування [Ідолопоклонство й минуле]5) Почуття провини може перерости до такого рівня, коли я починаю боготворити свої основні цінності... Припустимо, що я ціную свою здатність навчати і ясно висловлюватися... Якщо моє чітке мовлення стало для мене найосновнішою цінністю, завдяки якій усі мої інші цінності набирають значення... то, якщо раптом я зазнаю невдачі у викладанні, мене охопить невротичне почуття провини.6) Розчарування може значно посилитися, коли хтось або щось стоїть між мною й моєю основною цінністю.

Нудьга / Порожнеча [Ідолопоклонство й сьогоднішнє]7. Нудьга – це відчуття порожнечі, [втрати сенсу]. Нудьга – це форма очікування смерті. До тієї міри, коли навіть обмежені цінності починають боготворитися... Коли втрачаються будь-які з цих цінностей, нудьга стає патологічною й неминучою... Моя особиста нудьга може потім поширюватися на увесь Всесвіт ... Цей стан людини називається відчаєм [м'якші форми — це розчарування, зневіра, цинізм].

Т.С. Оден, Два світи: Нотатки про Смерть Модерну в Америці й Росії, глава 6.

Перевірка на ідолів:

Якщо ви перебуваєте у стані злості, запитайте себе: “Чи є щось для мене надважливим? Щось, у чому себе переконую, що мушу мати? Чи є це причиною, чому я злюся, бо не можу мати те, що вважаю необхідним, хоча насправді це не так?” Запишіть, що це може бути:

Якщо ви налякані або дуже схвильовані, запитайте себе: “Чи є щось для мене надважливим? Щось, у чому себе переконую, що мушу мати? Чи є це причиною мого страху, що щось, важливе для мене, знаходиться під загрозою, хоча насправді це не так?” Запишіть, що це може бути:

Якщо ви пригнічені або ненавидите себе, запитайте себе: “Чи є щось для мене надважливим? Щось, у чому себе переконую, що мушу мати? Чи це причина того, що я засмучений, бо втратив чи зазнав невдачі в тому, що для мене було важливим, хоча насправді це не так?” Запишіть, що це може бути:

б. Використання “мотиваційних поштовхів” для визначення ідолів.

“Ідол – це певне створіння, що замінює Бога. Будь-що може стати ідолом... Фізичний об’єкт, власність, людина, діяльність, статус, установа, надія, зовнішній вигляд, ідея, задоволення, герой... Якщо це так, то як нам визначити, коли щось є ідолом, а коли ні?”

Щойно наша любов до чогось спонукає нас до непокори Богу, то ми перебуваємо в небезпеці, що це щось стає для нас ідолом...

- Робота, яку заповідав Бог, може стати ідолом, якщо вона цінується більше, ніж обов’язки перед сім’єю.

- Сім’я, установа самого Бога, може стати ідолом, якщо людина настільки поглинута сім’єю, що будь-хто за її межами не має значення.

- Всім подобатись, цілком виправдане бажання, стає ідолом, коли людина настільки прагне його, що боїться будь-якого несхвалення.

Ідоли є пустими... вони вводять в оману, ніби задовільняючи всі умови для доброго життя...

Ідоли, зазвичай, з’являються в парі, наприклад, близьким ідолом може бути підвищення рівня життя, а далеким ідолом є напівсвідоме переконання, що матеріальний успіх витре кожну сльозу з очей... — Річард Кіз, “Фабрика Ідолів” із Немає Бога, крім Бога

“... найголовнішим питанням, яке Бог ставить кожному людському серцю є: “Чи є щось або хтось, окрім Ісуса Христа, що у вашому серці здобуло титул довіри, захоплення, вірності, служіння, страху й задоволення?”

Питання дозволяють вивести деякі з людських ідолів на поверхню. “У кому або в чому ви шукаєте стабільності, безпеки і прийняття? ... Чого ви дійсно хочете і очікуєте від життя? Що дійсно зробило б вас щасливими? Що дало б вам відчуття того, що ви прийняли? Де ви шукаєте владу і успіх?” Ці або подібні запитання допомагають визначити: служимо ми Богу чи ідолам, очікуємо ми спасіння від Христа чи від фальшивих спасителів. Від цього ж безпосередньо залежить мотивація моєї поведінки, думок, почуттів. У біблійному розумінні мотивація будується на запитанні: “Хто чи що керує моєю поведінкою, Господь чи ідол?” — Дейвід Паулсон, Ідоли Серця і Ярмарок Марносластва.

Ми часто недостатньо глибоко аналізуємо наших ідолів. Наприклад, “гроші”, звичайно є ідолом, але в іншому сенсі, гроші можна використовувати, щоби задовольняти зовсім інших, базовіших або, іншими словами, “далеких” ідолів. Наприклад, деякі люди хочуть багато грошей для того, щоби контролювати своє життя і світ навколо себе (такі люди, зазвичай, не витрачають свої гроші, а економлять їх), у той час, як інші хочуть багато грошей, щоби бути частиною певних соціальних груп, виглядати красивими і привабливими (такі люди витрачають свої гроші на себе!). Те саме стосується й сексу. Деякі люди використовують секс для того, щоби отримати владу над іншими, інші ж – щоби відчувати себе прийнятими й любленими, а ще інші – просто для задоволення/втіхи. Поданий план може допомогти зрозуміти різні базові “ідола-структури”. Дік Кіз називає їх “далекими ідолами”, на протилежність “близьким ідолам”. Пам'ятайте, що все це – альтернативні шляхи, щоби відчувати себе “праведним/достойним”.

Чого ми шукаємо	Ціна, яку готові заплатити	Найбільший страх	Інші при тому почуваються	Проблемні емоції
Комфорт (спокій в особистому житті, відсутність стресу, свобода)	Зниження продуктивності	Стрес вимагає ??	Скривдженими	Нудьга
Схвалення (самоствердження, любов, стосунки)	Менше незалежності	Неприйняття	Під тиском	Боягузтво
Контроль (самоконтроль, впевненість, стандарти)	Одинокість; спонтанність	Невпевненість	Засудженими	Хвилювання
Влада (успіх, перемога, вплив)	Тягарі, обов'язки	Приниження	Використаними	Гнів

Перевірка на ідолів:

Обведіть ті думки, які є правдивими для вас:

Ідол влади: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли у мене є влада і вплив на інших”.

Ідол схвалення: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли мене люблять і поважають _____”.

Ідол комфорту: “Життя має сенс/ Я чогось вартий тільки тоді, коли у мене є те, що приносить задоволення, певний рівень життя”.

Ідол контролю: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли я можу контролювати своє життя у сфері _____”.

Інші, пов'язані з цим ідоли:

Ідол допомоги: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли люди залежать від мене й потребують мене”.

Ідол залежності: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли є хтось, хто може захистити мене й дати мені відчуття безпеки”.

Ідол незалежності: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли я повністю вільний від зобов'язань чи обов'язків піклуватися про когось”.

Ідол роботи: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли я високопродуктивний і виконую багато справ”.

Ідол досягнення: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли мене визнають за мої досягнення; коли я просуваюсь у кар'єрі”.

Ідол матеріалізму: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли в мене є певний рівень добробуту, фінансової свободи й дуже гарні речі”.

Ідол релігії: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли я дотримуюсь моральних норм і правил моєї релігії”.

Ідол людини: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли ця людина є в моєму житті, і щаслива тільки зі мною”.

Ідол безвір'я: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли відчуваю, що абсолютно незалежу від жодної організованої релігії і слікую власній моралі”.

Ідол раси/культури: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли моя раса й культура мають перевагу і вважаються кращими”.

Ідол певного вузького кола: “Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли певна соціальна група, професійне коло чи інші люди приймають мене”.

Ідол сім'ї: "Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли мої діти, батьки щасливі зі мною".

Ідол стосунків: "Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли Той єдиний/ Та єдина закохані в мене".

Ідол страждань: "Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли мені боляче в якійсь ситуації, тільки тоді я відчуваю себе благородним, гідним любові чи в змозі зарадити почуттям провини".

Ідол ідеології: "Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли моя політична, соціальна позиція чи партія досягають успіху і здобувають вплив або владу".

Ідол зовнішнього вигляду: "Життя має сенс / Я чогось вартий тільки тоді, коли я маю певний зовнішній вигляд чи форму тіла".

Дайте відповіді на ці допоміжні запитання:

- а) Який мій найбільший страх? Що мене турбує найбільше?
- б) Якщо я зазнаю невдачі або втрачу щось/когось, чи матиму відчуття, що я не хочу жити без цього? Що мною керує?
- в) Коли важко і справи кепські, на що я покладаюся або в чому шукаю потіхи?
- г) Про що я часто думаю? Які думки з'являються, коли я маю багато вільного часу? Що непокоїть мене?
- д) Якщо я не отримаю відповіді на якусь молитву, чи змусить це мене серйозно задуматися про відвернення від Бога? Яким мало би бути це прохання?
- е) Що найбільше підвищує мою самооцінку? Чим я найбільше пишаюся?
- є) Чого я дійсно хочу й очікую від життя? Що дійсно зробило б мене щасливим?

Підсумок: Тепер, коли ви відповіли на ці запитання, зверніть увагу на ті відповіді, які мають спільні між собою риси. Напишіть нижче, що, на вашу думку, має над вами владу? Які речі мають для вас надвелике значення?

2. Позбутись своїх ідолів

а) Перший крок — Покаяння: знесення всіх ідолів (Суддів 10: 10-16; Римлян 8: 13).

З одного боку (на противагу “психологізаційному підходу”), ви покликані до **покаяння**. Ви поклонялися ідолу і відкинули істинного Бога. Кожен ідол лежить в основі певних діл праведності, через які ми прагнемо “заробити” наше спасіння, стати собі власним Спасителем. Тому ви мусите покаятися. І це насправді дає велику надію, бо означає, що є щось, що ви можете зробити. “Психологізаційний підхід”, хоча й чуйний, та насправді зовсім не підбадьорює й не додає сил, а залишає нас із відчуттям безпорадної жертви. Як нам покаятись?

1) Назвіть ваших ідолів (будьте конкретними)

У молитві назвіть ці речі перед Богом. Зразок молитви: “Господи, це ті речі, на яких я будував своє життя й до яких прихилив своє серце... ”.

- Назвіть деяких “близьких ідолів”:
- Назвіть деяких “далеких ідолів”:

2) Викрийте ваших ідолів

Ідоли вводять в оману. Вони виглядають набагато вражаючими і сильнішими, ніж є насправді. Вони переконують нас заперечувати їхню владу над нами. Зробіть крок назад і гляньте на все з іншого боку. **У який спосіб ваші ідоли перекривляють ваше мислення чи маскуються від вас?** (Наприклад: “Мій ідол статусу і грошей змусив мене заперечувати той факт, як сильно я ненавиджу свою роботу й наскільки щасливішим я був би на іншій (але менш оплачуваній) роботі”).

- **Визнайте, наскільки слабкими й незначними є ідоли (самі по собі).** У молитві визнайте, що всі ці речі є добрими, але тимчасовими і слабкими, і славте Бога за те, що Він є єдиним джерелом того, що вам потрібно. Зразок молитви: “Господи, це добра річ, чому я надав їй стільки важливості? Чому я не відчуваю сенсу без неї? Що це, порівняно з Тобою? Якщо в мене є Ти, мені не потрібно цього! Ця річ не принесе мені благословінь, не любитиме мене й не допомагатиме мені, як Ти! Це не моє життя, Ісус є моїм життям! Не в цьому полягає моя праведність чи вартість. Ця річ не може дати мені цього. Але Ти можеш!”. Напишіть таку молитву своїми словами.
- **Визнайте, наскільки небезпечними є ідоли (для вас).** Ідоли поневолюють, їх ніколи не можна задовільнити. Усвідомте, як вони дедалі більше й більше руйнують вас. **Зараз, у молитві, визнайте, що ці речі безумовно смертоносні, і попросіть у всесильного Господа допомоги.** Зразок молитви: “Господи, чому я даю цьому стільки влади наді мною? Якщо я й надалі це робитиму, то воно придушить мене. Я не повинен цього робити, я не буду цього більше робити. Я не дозволю цьому більше тримати мене на повідку. Воно більше не буде панувати наді мною, Ти є моїм єдиним

Царем.” Напишіть таку молитву своїми словами.

- **Визнайте, наскільки вам соромно (перед Христом).** Ідоли є жорстокими до серця Того, Хто дає нам так багато, і такою безмежно дорогою ціною. Зрозумійте, що коли ви страждаєте за вашими ідолами (у своєму гніві, страху, смутку), ви ніби кажете: “Господи, Тебе не достатньо. Це набагато красивіше, повноцінніше й солодше на мій смак, ніж Ти. Ти доступний, а ця річ – ні. Незважаючи на все, що Ти зробив для мене, я буду з Тобою, якщо ти допоможеш мені отримати це. Ти доступний, а ця річ – ні. Ти не зробив достатньо для мене і, якщо ти не допоможеш мені отримати це, я відкину тебе”. **В молитві визнайте, наскільки глибоко ви засмутили і принизили Ісуса, і просіть прощення.** Зразок молитви: “Господи, для мене цей ідол – просто огида, це ідол. Бажаючи його, я розтопав Твою любов до мене. Тепер я розумію, що найбільший гріх у моєму житті – це відсутність подяки, вдячної радості за те, що Ти зробив для мене”. Напишіть подібну молитву своїми словами.

б) Другий крок – Радість як заміна ідолу (Луки 10:20; Колосян 3: 1-4)

З іншого боку (на противагу “Моралізаторському підходу”), ви покликані до величезної радості й надії. Ви відвернулися від краси, любові й радості Христа. Він дає те, що ви шукали в іншому місці. Він чекає на вас, він “стоїть біля дверей” і стукає (Об’явлення 3: 20), шукаючи ще глибшої близькості з вами, ніж раніше. Тільки подяка, радість, і спокій у тому, що Ісус зробив і дає вам, можливість “замінити” ідола. Зверніть увагу на те, як часто (Колосян 3: 1-9; Римлян 8: 6-13; Євреїв 12: 1-3) духовне зростання і зміна стають результатом двох взаємозалежних процесів: “умертвіть” (покаяння) і “думайте про те, що вгорі” (радість у тому, що у вас є, і хто ви є у Христі). Це насправді не дві різні речі. Тільки радість у Христі додає нам сил, щоби визнати те найгірше про нас самих у покаянні. З іншого боку, тільки наш гріх показує нам, наскільки безмежною й незаслуженою є Божя милість. Радість і покаяння повинні йти разом. Покаяння без радості призведе до розпачу. Радість без покаяння є поверховою й дає відчуття тільки тимчасового захоплення, замість глибоких змін.

Що означає “радіти” або “звернути свій розум” до Христа? Поняття “радості” в Біблії є набагато глибшим, ніж просто радіти чомусь. Павло наказував нам: “Радійте завжди в Господі” (Філіп’ян 4: 4). Це не означає “завжди почуватися щасливим”, бо він також сказав, що кожен день на нього налягають денні повинності й журба за всі церкви (2 Коринтян 11: 28-29). Ісус забороняв Своїм учням радіти своїй владі над демонами й наголошував на тому, щоб вони раділи їхньому спасінню (Луки 10:20). Те, чому ви радієте, є вашою основною насолодою та втіхою в житті. Радіти – означає цінувати щось, розуміти його цінність, роздумувати над його красою і важливістю, поки ваше серце не знайде спокій у ньому й не відчує його приємний смак.

Тому “радість” — це спосіб прослави Бога, поки серце не відчує смак і не спочине, і поки воно

не відпустить все інше, що йому не потрібно. Радість не є наступним кроком після покаяння, вона доповнює покаяння. (У той самий спосіб християнське покаяння не закінчується самим покаянням, а стає початком радості!).

Чому? У християнському покаянні ми не “приносимо наші гріхи” до гори Синай, а до гори Голгофа. Синай є символом тільки закону Божого, що змушує нас боятися Бога, котрий може відкинути нас. А Голгофа є символом як закону Божого, так і Божої обіцянки спасти нас, незалежно ні від чого, навіть якщо його Син мусить заплатити за нашу провину перед законом. “Прийти на Синай” із нашими гріхами означає, що нас мотивуватиме до змін нестерпний страх бути відкинутими. “Прийти до Голгофи” з нашими гріхами означає, що нас мотивуватиме до змін подяка за Божу любов. Безмежна любов Христа означає, що в непослуху ви не тільки порушили заповіді, але відкинули Того, хто вибрав втратити свого Отця, аніж втратити вас.

“Моралізаторський підхід”, хоч і складний, проте, не очищає по-справжньому, оскільки тільки змушує нас боятися наслідків гріха, не викликаючи огиди до гріха, який скривдив і осквернив нашого Спасителя. Тому, тільки в цілковитій радості, через його вірну любов до нас, ми дійсно можемо покаятися. У Євангелії те, що дає нам найбільшу певність (безмежна благодать), найглибше викриває в нас гріх.

Як ми можемо радіти? Три способи:

1. Радійте у всьому.

Щоб ідоли не виникали (знову), вам треба навчитися радіти тим речам, які Ісус дає замість певних ідолів вашого серця. Щоразу, відчуваючи у своєму серці непокору чи страждання, спокусу, тривогу, гнів і т.д., запитуйте себе: (1) Чому я покладаю надмірну надію, що хтось чи щось дасть мені те, що тільки Ісус дійсно може дати? і (2) Христос дав мені так сповна й милосердно все, що мені потрібно, то чому я шукаю ще чогось в іншому місці?”. Тоді радійте й розважайте над тим, що він зробив і дав вам. Ось деякі приклади:

А) Якщо ви боретеся зі спокусою (часто це близький ідол, пов'язаний із далеким ідолом комфорту), дозвольте Ісусу захопити вас його життям. Радійте в Євангелії, поки не побачите його красу. 1) Чому я покладаю надмірну надію, що хтось чи щось дасть мені те, що тільки Ісус дійсно може дати? 2) Христос дав мені так сповна й милосердно все, що мені потрібно, то чому я шукаю ще чогось в іншому місці? Тоді радійте й розважайте над тим, що він зробив і дав вам. Нехай він захопить вас своєю красою. Зразок радісної молитви в час спокус: “Господи, тільки у твоїй присутності є повнота радості та втіхи на віки віків (Псалом 16:11), а я тут намагаюся знайти розраду в чомусь іншому. Чому я копірсаюся граблями в болоті, коли Ти приготував стіл для мене (Псалом 23:5), наповнений твоєю любов'ю, миром, радістю? Ця річ, яку я бажаю, є просто хвилиним задоволенням, яке миттєво зникне; це удавання й обман, у той час, як задоволення в Тобі, хоча починається з малого, буде зростати щораз більше й більше повіки (Приповіді 4: 18). Очисти мене від моїх ідолів задоволення, які ніколи не

зможуть дати мені того задоволення, яке мені потрібне.”. Моліться цією або своєю молитвою, коли перебуваєте в спокусі.

Розважання для радості в Ісусі (і Євангелії) при спокусі, прочитайте Івана 6: 5-13; 32-40. Бачите, як Ісус годує людей своїм хлібом, єдиним хлібом, який не залишить вас голодними (Івана 6: 35). Порозважайте над шостою главою від Івана й напишіть радісну молитву, яка витіснить думки про спокусу.

Б) Якщо ви боретеся з відчуттями тривоги (часто від далекого ідола контролю), дозвольте Ісусу втішити вас Його турботою. Радійте в Євангелії, поки не упокоритесь (щоби побачити, що ви не знаєте краще) або поки не відчуєте своєї цінності (щоби зрозуміти, що Він не забув про вас).

1) Чому я покладаю надмірну надію, що хтось чи щось дасть мені владу контролювати моє життя і все навколо, яку тільки Ісус дійсно може дати? 2) Христос дав мені так сповна й милосердно все, що мені потрібно, то чому я шукаю ще чогось в іншому місці? Тоді радійте й розважайте над тим, що Він зробив і дав вам. Нехай він заспокоїть вас його люблячою силою. Зразок радісної молитви в часи тривоги: “Господи, я живу по твоїй істинній благодаті. Це означає, що хоча я й не заслуговую, щоб усе складалося добре, я знаю: усе, що стається, Ти використовуєш на добре (Римлян 8: 28) тому, що ти любиш мене у Христі. Усе моє покарання припало на Ісуса, тому Ти дозволяєш поганим речам траплятися тільки для мого духовного росту й мудрості. Я можу бути спокійним, бо моя безпека в житті ґрунтується не на щасливому випадку, не на важкій праці, а на Твоїй безмежній любові до мене. Ти порахував усе волосся на моїй голові (Матвія 10: 30-31) і кожную сльозу у мене на щоках (Псалом 56: 8), Ти любиш мене набагато більше й сильніше, ніж будь-хто інший, і більше, ніж я сам люблю себе. Знищ усіх моїх ідолів безпеки, які ніколи не зможуть дати мені ту безпеку, яка мені потрібна”. Моліться цією або своєю молитвою в моменти тривоги.

Розважання для радості в Ісусі (і Євангелії), коли тривожно, прочитайте Луки 8: 22-25; Марка 4: 35-41. Бачите, як Ісус переконує їх у Своїй турботі. Порозважайте над цим і напишіть молитву, яка замінить тривожні думки.

В) Якщо у вас проблеми з гнівом і гордістю (часто від прагнення влади), нехай Ісус упокорить і заспокоїть вас своєю милістю. Радійте в Євангелії, поки не знайдете спокій. 1) Чому цей гнів і твердість серця були породжені надмірною надією, що хтось чи щось дасть мені силу і значущість, яку може дати тільки Ісус? 2) Христос дав мені так сповна й милосердно все, що мені потрібно, то чому я шукаю ще чогось в іншому місці? Тоді радійте й роздумуйте про те, що Він зробив і дав вам. Нехай Він упокорить і пом'якшить ваше серце своєю благодаттю й милістю. Зразок радісної

молитви в час **гніву**: “Господи, коли я забуваю Євангеліє, я стаю нетерплячим і засуджую інших. Я забуваю, що Ти є безмірно терплячим зі мною впродовж багатьох років. Ти довготерпеливий і багатомилостивий (Псалом 145: 8). Коли я не чуйний і не милостивий до людей навколо мене, я подібний до немилосердного слуги, який, будучи прощеним у незліченному боргу, зневажливо ставиться до свого ближнього-боржника (Матвія 18: 21-35). Я живу повністю і виключно по Твоїй милості й довготерпінні, і я славлю Тебе за це. Прихили моє серце до інших й очисти мене від мого ідола влади, цього бажання, щоб усе було, як я хочу, яке робить мене черствим до людей”. Моліться цією або своєю молитвою, коли ви дратівливі й сердиті.

Розважання для радості в Ісусі (і Євангелії), коли непривітний чи сердитий, прочитайте Матвія 26: 36-46. Бачите, як учні засмутили Ісуса, але Він продовжує хвалити їх за бажання служити (Матвія 26:41). Пам'ятайте, що ви не раз недопильнували з Ісусом. Порозважайте про це й напишіть молитву, яка змінить всяке жорстокосердя.

Г) Якщо вас відкинули і ви страждаєте через почуття власної меншовартості (часто через потребу в схваленні), нехай Ісус запевнить вас у Своїй любові. Радійте в Євангелії, поки це не станеться.

1) Чому ця зневіра була породжена непомірною надією, що хтось чи щось може утвердити мене тоді, коли це дійсно може зробити тільки Ісус? 2) Христос дав мені так сповна й милосердно все, що мені потрібно, то чому я шукаю ще чогось в іншому місці? Тоді радійте й роздумуйте про те, що Він зробив і дав вам. Нехай Він вас запевнить своєю батьківською любов'ю. Зразок радісної молитви: “Господи, коли я забуваю Євангеліє, то стаю залежним від похвали й оцінки інших. Я дозволяю їм судити мене, а потім сприймаю їхню критику, як засудження всього мого єства. Але ти сказав: “Тепер уже немає жодного осуду тим, хто ходить у тобі” (Римлян 8: 1). Ти втішаєшся і співаєш для мене (Софонії 3: 14-17), ти бачиш в мені красу (Колосян 1: 22). Чому я прагну похвали від слуг, коли в мене є любов Царя? Як не прикро, я — нікчемний приятель, бо занадто скалічений критикою, я не можу нічого навчитися завдяки їй чи конструктивно покритувати інших (через страх у відповідь отримати критику). О, дозволь мені настільки наповнитись Твою любов'ю (Псалом 90:14), щоб я більше не потурав страху не сподобатися іншим, але в любові прагнув тільки кращого для людей. Очисти мене від моїх ідолів схвалення, які ніколи не зможуть дати мені того схвалення, якого потребую”. Моліться цією або своєю молитвою, коли вас відкинули чи образили.

Розважання для радості в Ісусі (і Євангелії), коли вас відкинули чи образили. Прочитайте Івана 15: 9-17; 17: 13-26. Послухайте, як Ісус говорить про вас до Отця.

Подумайте, як багато ви значите для Нього, і що Він готовий зробити заради вас. Порозважайте над цим і напишіть молитву, яка змінить гнітючі думки.

З цього повинно бути зрозуміло, як дивитися у своє серце так, щоби розібратися зі всіма ідолами і їхнім впливом. У вас можуть бути й інші проблеми, окрім чотирьох згаданих вище. Наприклад, ви можете мати проблеми з почуттям провини за минуле або з почуттям нудьги тощо. Слідуйте за тим зразком, який бачите нижче:

а) Визначте вашого “далекого ідола” (наприклад – влада, схвалення). За яким “близьким ідолом” він ховається (наприклад – успіх на роботі, стосунки з кимось, служіння)? б) Як Ісус може дати вам те, чого ідоли не можуть? 1) Моліться Йому в подяці за це, і 2) знайдіть якийсь уривок із Писання, у якому Він зрозуміло й конкретно показує цей дар або здатність. Порозважайте над ним.

2. Радість у процесі.

Розважання. По суті, радість у Христі є прославленням. Вам не стане краще, коли ви визначите своїх ідолів і скажете: “Ісус дає мені мир, який цей ідол не може дати”. Вам треба справді отримати той мир, який дає Ісус і який приходить тільки в прославі. Духовні вправи з цього розділу не принесуть жодної користі, якщо ви не будете молитися, прославляти і просити Духа закарбувати ці істини у вашому серці (Ефесян 1: 18; 3: 15). Ця інформація відкриє вам правду, але тільки Дух зможе її оживити. Цей процес займає багато часу.

Тому важливо не тільки проводити час у покайній і радості в моменти усамотнення й молитви, а й “ловити” у своєму серці ідолів протягом дня, старанно аналізувати їх, навчившись одразу швидко очищати своє серце покайням і радістю. Це означає, що кожна людина мусить мати низку “ударних молитов у відповідь” проти своїх головних ідолів і оманливих/ негативних думок, які можуть виникнути впродовж дня. (Ви можете написати ці молитви на картці). Часто ці молитви можна поєднувати з віршами з Біблії.

Нижче наведено приклади “ударних молитов” однієї особи. Напишіть свої власні.

Коли переповнений **тривогою**, думаю: “Якщо я помилюся, якщо зроблю зараз неправильний крок, то можу втратити все”. Натомість треба думати або молитися так: “Все, що я маю, є даром благодаті. Воно тут не через мої старання, але через Божу щедрість. Він так мене любить, що віддав свого єдиного Сина за мене, тому, безумовно, Він буде продовжувати давати те, що мені потрібно. Утішся, душе моя”.

Коли переповнений **гордістю і гнівом**, думаю: “Я не здобув того, на що заслуговую! Люди не ставляться до мене справедливо! За кого вони себе мають?”. Але треба думати й молитися так: “Все, що я маю, є даром благодаті. Я ніколи не отримував того, що заслуговував, і ніколи

не буду! Якби Бог дав мені те, що я заслужив, я був би вже мертвий. Упокорися, душе моя”.

Коли переповнений почуттям **провини**, думаю: “Я все зіпсував! Якщо в мене стільки проблем, Він мабуть покинув мене”. Але треба думати і молитися так: Все, що я маю, є даром благодаті. Насамперед, я й так нічого ніколи не заслужив, тому й не міг втратити. Він прийняв мене ще задовго до того, навіть знаючи, що я хотів це зробити. Це було в моєму серці весь цей час, але я просто його не бачив, але Він бачив. Тепер Він зі мною. Будь у цьому впевнена, душе моя”.

Коли переповнений **нудьгою й апатією**, думаю: “Звісно, я – християнин. Звісно, у мене є багато чого доброго. Так що ж?”. Але треба думати або молитися так: “Все, що я маю, є даром благодаті. Сам факт, що я –християнин, уже є чудом. Застигни в подиві та захопленні, душе моя”.

Підсумок: Все, що ми намагалися сказати в цьому розділі, добре підсумовують кілька відомих рядків з вірша Джона Донна. Поміркуйте над ними і зробіть їх вашою молитвою:

Візьми мене у свій полон.

Без тебе немає іншої свободи,

І невинності немає, хіба у Твоїх руках.

Переклад українською мовою, Усі права збережено ©2016 Видавництво «Крайнебо»
Львів, Україна
www.kraynebo.com

Друге видання: 3 жовтня 2016 р.